

”Vården borde riskbedöma våldsfantasier”

Hur hanterar psykiatrin alla våldsfantasier som genomsyrar människors vardag? *”Kan inte den där chefen bara dö?”*, tänkte jag själv på 1970-talet när jag var fast anställd på Aftonbladet. En av dem jag hade mest problem med överlevde ett dödligt knivhugg. Då slutade jag tänka så: det var bara en tanke, inte ville jag att han skulle dö.

Under 1990-talet levde jag med en man med bipolär sjukdom som i sina maniska perioder regelmässigt uttalade dödsdomar mot misshagliga politiker och andra offentliga personer, uppdragsgivare, vänner och familj. De som tog illa vid sig undvek kontakt. Själv såg jag dessa tankar som ett återkommande sjukdomssymtom, lättare att leva med än de ekonomiska utsvävningarna.

Efter uppmärksammade våldsdåd brukar polis och rättspsykiatri kunna fastställa att gärningsmannen länge haft våldstankar. När de kartläggs och summeras i medierna framstår de som ofattbara: Hur blir en människa sådan? Varifrån kommer ondskan?

Ett möjligt svar finns i **Eric Roséns** roman *Ett bättre djur* (Weyler förlag 2022). Bokens inåtvända huvudperson har blivit änkling. Fram till Charlottes död i cancer var han hyggligt nöjd med sig själv. Andras brister ”fick hans lagom torftiga person att te sig ganska bra i jämförelse. [...] Marcus Rådström kunde stå för nästan allt Marcus Rådström hade gjort.”

I sorgen förvandlas han från en ordinär medelålders man med hemmaboende artonårig dotter till en hatfylld incel (ensamstående man utan kvinnokontakt). Detta är ingen deckare, berättelsens överraskning är psykologisk. Han kan inte förlåta den läkare som misslyckades med att rädda hans Charlotte.

Raseriet mot läkaren, och mot medierna som vägrar ta upp fallet, invaderar hans liv.

Boken börjar så här: *"Han kunde ha klassats som en dåre av vem som helst, det förstod han. Han betedde sig på ett sätt som han själv hade sett som märkligt för några år sedan. [...] Men nu skulle han leva vidare utan henne. Och det gick inte utan att försöka ta itu med det som var fel."*

Dottern Elin säger rakt ut: *"Jag orkar inte med att du är som du är, det börjar kännas helt galet, sinnessjukt. [...] När det lugnar ner sig vill jag flytta hem igen. Men pappa du måste få hjälp."*

Så brukar närstående säga, utan effekt. Dottern ger sig av. Pappan har alltid haft problem i mänskliga kontakter. När han känner att han genomskädat systemet blir han farlig, med sina allt mer intensiva drömmar om hämnd.

Inom samhällets tillåtna ramar finns inga möjliga vägar: *"Då återstod bara det vilda." Han måste gå direkt på de ansvariga, "de verkliga förbrytarna. Institutionerna, makthavarna, de högsta cheferna och eliten. Sådana som cancerläkaren Ivarsson. Marcus Rådström har hela livet anpassat sig, nu får det räcka, hans nya verklighet krävde att våldet och raseriet fick ta över. [...] Det fanns bara konfrontation, och en sådan lämnar spår. Irreparabla och inoperabla."*

Han måste uppsöka de ansvariga. En kvinnlig sjukvårdspolitiker blir den som först får ett påträngande besök, hemma. Den akuta vreden utlöses av en replik från henne som låter som hämtad direkt ur verklighetens tv-nyheter: *"Jag känner mig oerhört trygg i att vården levererar och jag är väldigt stolt över det som vi åstadkommit på relativt kort tid."*

Marcus Rådström fylls av raseri: *"De var små as, korrumperade utan att själva förstå det, meningslösa fixade dockansikten som försökte ställa sig in..."*

I boken går hämndodyssén vidare. Läkaren tvingas till ett för alla ödesdigert brott mot sekretessen. Skildringen är så kortfattad att läsaren knappt uppfattar vad som händer, författaren ägnar inte dramatiken många rader.

Vid läsning hösten 2022 framstår berättelsen som en dagsaktuell inblick i tankarna hos "vanliga" personer som förvandlas till aggressionsbomber. Mordet på **Ing-Marie Wieselgren** i Almedalen var enligt gärningsmannen en protest mot psykiatrins brister. Den frågan har inte fått mycket av mediernas uppmärksamhet. Man kan ana varför.

Efter en sådan tragedi är det inte läge att diskutera om det kan finnas en kärna av förnuft även i vanföreställningar. En av de brister i psykiatrin som borde belysas mer är oviljan att utforska patienternas föreställningsvärld. Då måste vården vara redo att hantera patienternas vardagliga våldsfantasier. Det skulle vara lika självklart som att göra riskbedömningar kring suicid.

Åsa Moberg

